

เทศน์เช้า วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ชีวิตนี้สำคัญมาก แม้แต่ต้นไม้เวลามันล้มแล้ว เห็นไหม ถ้ามีรากอยู่มันพยายามจะช่วยตัวมันเองนะ มันพยายามทะลึ่งขึ้นมา สิ่งที่มีชีวิตมันพยายามจะรักษาตัวมัน มันจะคุ้มครองตัวมันเอง สัตว์มันมีชีวิตมันก็รักษาตัวมันเอง แล้วเราก็มีชีวิต ชีวิตที่มีคุณค่ามาก ชีวิตของเรามีคุณค่ามาก แต่เราไปหาแต่ปัจจัยสี่ของชีวิต หาอาหาร หาปัจจัยเครื่องอาศัยใจ แต่เราไม่ได้หาอาหารของใจ

ธรรมะเป็นอาหารของใจนะ คุณสิ่งที่มีชีวิตเขาต้องหล่อเลี้ยงชีวิตนั้น ชีวิตนั้นถึงดำรงชีวิตอยู่เผ่าพันธุ์ของเขาได้ แต่จิตมหัสจรรย์มาก นี่ตายจากมนุษย์ไป คุณจิตสิ อาหารในวิญญู อาหาร ๔ เห็นไหม มนุษย์ กวฬิงการาหาร อาหารเป็นคำข้าว ตั้งแต่เทวดาลงมา อาหารเป็นวิญญูณาหาร เวลาเป็นพรหมผัสสาหาร นิมโนสัญเจตนาหารมันเป็นประตูช่องระหว่างสี่สัมผัสต่อเนื่องกัน ในวิญญูที่จะสมมุตินี้ยังต่อเนื่องกัน จิตที่พ้นออกไปแล้ว แต่มันยังมีความสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่อง ความเกี่ยวเนื่องโดยสมมุติ

นิมโนสัญเจตนาหาร มโน มนฺตฺมึปี นิพฺพินฺทติ มโนสมฺผลฺเสปี นิพฺพินฺทติ เวลาอาทิตย์ตก เวลาสวดอาทิตย์ตก กัน มนฺตฺมึปี นิพฺพินฺทติ หัวใจ มโนนี่ยังเบื้อหน้าย ความสัมผัสของใจก็เบื้อหน้าย ผลจากความสัมผัสของใจก็เบื้อหน้าย นิพฺพินฺท วิรชฺชติ เห็นไหม นี่พ้นออกไปจากกิเลส พ้นออกไปจากความยึดมั่นถือมั่นในมโนกรรมนั้น มโนวิญญูณนั้น มโน เห็นไหม มโนคือใจ สิ่งนี้พ้นออกไป นี่พ้นออกไปแล้วมันยังมีชีวิตอยู่ไหมละ?

มี มีชีวิตอยู่ พระอรหันต์ยังมีอยู่ เวลาถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีก ๔๕ ปี ที่เทศนาว่าการองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ใช่ะไร? สิ่งที่สำคัญคือว่านี่ธรรมหล่อเลี้ยงใจ ถ้าธรรมหล่อเลี้ยงใจ เรามากันนี่เราพยายามชวนขวยของเรา ที่ไหนที่ลงใจ ใจของเราจะ เราจะสะอาดบริสุทธิ์เข้าไปเรื่อยๆ ใจของเขาจะ ใจของทุกๆ ไป คุณสิที่ไหนเป็นที่ศรัทธา ให้ทำบุญที่นั่น เพราะอะไร? เพราะกิเลสมันพยายามปิดกั้นตลอดเวลา

ธรรมคือการเสียดละ เสียดละ เห็นใหม่ การเปิดออก การหมุนเวียนของสิ่งหมักหมมในหัวใจ ให้มันหมักหมมออกไป สิ่งนี้เคลื่อนไหวออกไป ให้ใจเรามั่นสะอาดขึ้นมา ถ้าใจสะอาดขึ้นมา นี่เลี้ยงชีวิตอย่างนี้เลี้ยงด้วยธรรม

แต่เลี้ยงชีวิตทางโลกของเขา เขาเลี้ยงของเขา สิ่งใดที่ประสบความสำเร็จของเรา สิ่งใดสมความปรารถนาของเรา สมความปรารถนา ฟังสิ คำว่าสมความปรารถนา คิดแล้วสมความปรารถนา นั่นคือประสบความสำเร็จทางโลกเขา

แต่ของเรา เห็นเรื่องของชีวิต เห็นเรื่องการเป็นไป สิ่งต่างๆ ที่เราต้องการปรารถนา มันจะไม่สมความปรารถนาของเราหรอก เพราะอะไร? เพราะโลกนี้มันมีตัวแปรมหาศาลเลย สิ่งที่เป็นตัวแปรนะ กรรมของเขา กรรมของเรา กรรมของสังคม กรรมของต่างๆ ไป

คุณใช้เวลาเราไปประสบอุบัติเหตุ เขาบอกว่าประสบอุบัติเหตุ เรื่องของการประสบอุบัติเหตุคือเรื่องของกรรม มันเรื่องของปัจจุบันนะ ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์ประสบอุบัติเหตุ แต่ถ้าเรื่องของธรรมมันมีเรื่องของภาวะกรรมเกี่ยวเนื่อง ถ้าไม่เกี่ยวเนื่อง ทำไมประสบอุบัติเหตุ เห็นใหม่ คุณลักษณะที่ไฟไหม้ในบริเวณกว้าง มีบ้านหลังหนึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยวที่ไม่โดนไฟไหม้ มันเป็นไปได้อย่างไร? นี่มันเป็นไปได้เพราะอะไร?

มันเป็นไปได้เพราะบุญกุศล เพราะสิ่งต่างๆ ที่มันมีสิ่งที่ว่าอุบัติเหตุไง อุบัติเหตุเป็นเรื่องของอุบัติเหตุ มันเรื่องกรรมเก่า กรรมใหม่ กรรมปัจจุบันนี้เป็นกรรมปัจจุบันนะ สิ่งที่ประสบกันปัจจุบันนี้เป็นกรรมปัจจุบัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากไว้เป็นคำเทศนาครั้งสุดท้ายเห็นใหม่ “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ด้วยความประมาท ด้วยความไม่ประมาท ถ้าชีวิตของเรานี้อุบัติเหตุหรือว่ากรรมปัจจุบัน ถ้าเราไม่มีความประมาท เรามีสติสัมปชัญญะตลอดไป กรรมปัจจุบันนี้้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้ละที่นี้ไง ละกรรมปัจจุบัน อดีตอนาคตละกิเลสไม่ได้นะ อดีตอนาคตนี้ส่งเสริมอดีตส่งเสริมเรามา นะ ถ้าไม่ส่งเสริมเรามา เราจะไม่มี ความสนใจเรื่องศาสนา คนสนใจเรื่องศาสนานี้ นะ มันเป็นเรื่องที่โลกเขาจับตา เอ๊ะ ทำไมเขาเป็นอย่างนั้น?

ถ้าไปอยู่กับเขา อยู่ตามกระแสโลก เห็นใหม่ ปลาตายไหลไปตามน้ำ ถ้าไหลไปตามน้ำไหลไปตามกระแสสังคม สังคมเขาเห่อหิมอะไรกัน เราก็ไปตามกระแสสังคมนั้น นั่นปลาตาย

นะ แล้วมีปลาเป็น ปลาเป็นคูติจากปากอ่าว มันต้องเข้าไปในแม่น้ำเจ้าพระยา มันต้องคั้นขึ้นไป ไปวางไข่ถึงแม่น้ำปิง ต่างๆ นี่มันต้องคั้นขึ้นไปของมันนะ ปลาเป็นว่ายทวนน้ำ ทวนกระแส ทวนกระแสคือทวนความคิด ทวนเรื่องความคิดของโลก ความเห็นของโลก เราเป็นคนทวนกระแส เราเป็นปลาเป็น เราไม่ใช่ปลาตาย สังคมเขาว่าทำไมเป็นอย่างนั้น? ทำไมเป็นอย่างนั้น?

นี่อำนาจวาสนาอยู่ตรงนี้ อยู่ตรงที่ว่าเราสนใจ เราเป็นปลาเป็น เราต้องว่ายทวนกระแส น้ำ ขึ้นไป ทวนกระแสความต้องการของใจ ใจต้องการความสะดวกสบาย ใจต้องการเอารัดเอาเปรียบ อะไรสมความปรารถนา สมความปรารถนา ใครพาสมความปรารถนาละ? คัณหาคความทะยานอยากพาสมความปรารถนา คัณหาลิ้นฝิ่งนะ ลิ้นตลอดเวลา ไม่เคยมีเมืองพอ เราจุนเจือขนาดไหน เราจะตอบสนองขนาดไหน เขาไม่เคยพอรอก นี่ถ้าตอบสนองขณะที่ตั้งเป้าไว้มันก็ต้องการไปอีก ต้องการไปอีก เพราะมันเป็นเรื่องของกิเลส เรื่องของสมุทัย มันเป็นสภาวะแบบนี้ เรื่องของกิเลสไม่มีวันพอ

ถ้าเรื่องของธรรมนี้มีวันพอ แล้วมีวันพอทำให้เรามีความสุข ถ้าวันพอ เห็นไหม เพราะปัจจัยเครื่องอาศัย ปัจจัยเครื่องอาศัยมันขนาดไหนนะ นี่ว่าชีวิตเราทุกข์จนเจ็บใจ ชีวิตเราลำบาก ลำบ่น ลำบากลำบ่นถ้าพอใจนะ คูติวเวลาเราชุกคั้นนะ เมื่อคั้นฝนตก เดินจงกรมอยู่นี่ฝนตก ฝนตก แดดออกเราเคยผ่านมานั่งกลางฝนอย่างนี้ทั้งคืนๆ เลย ทำไมมันอยู่ได้ล่ะ? อยู่โคนไม้ที่นี่ฝนตก ขณะที่ชุกคั้นไปเราก็ตกตกลงมา เราอยู่ได้ จะฝนตก แดดออก โลกเราต้องหาที่พึ่งอาศัยนะ แต่ขณะที่เราชุกคั้นไป เราอยู่ในป่าในเขา เราดำรงชีวิตอย่างนั้น เราจะรักษาของเราได้ล่ะ? รักษาของเราได้ ไม่ตื่นตื่นเลย เราไม่ต้องมีบ้าน กลดหลังหนึ่งเหมือนบ้านหลังหนึ่งนะ อยู่ที่ไหนเราก็อยู่ของเราได้

แต่ที่เราไปตามกระแสของเขาเอง เราไปยึดมั่นถือมั่นของเราเอง พอยึดมั่นถือมั่นขึ้นไป ชีวิตก็ต้องมีเป้า ต้องปรารถนา เราพอใจของเราละ เรือนหลังเล็ก เรือนหลังใหญ่ มันแล้วแต่อำนาจของเรา อำนาจวาสนาของเรา ถ้าเราพอใจของเรา ที่ไหนก็มีความสุข

คูติกษัตริย์สมัยพุทธกาลที่ออกมาบวช เห็นไหม อยู่โคนไม้เห็นว่า “สุขหนอ สุขหนอ สุขหนอ” เพราะอะไร? เพราะตอนอยู่เป็นกษัตริย์ คูติมันมีภาระรับผิดชอบไปทั้งนั้นเลย กษัตริย์ปกครองมันทุกชั้นนะ แต่ในโลกเขาว่าสิ่งนั้นเป็นความสุขใจ เพราะเราไม่เคยเป็น “ไม่เคยมี ไม่เคยเป็น ก็อยากเป็นๆ คิดว่ามีเป็นแล้วจะเป็นความสุข แล้วไปถึงตำแหน่งนั้นแล้วจะไม่มีอะไรเป็น

ความสุขหรือ เพราะยิ่งสูงยิ่งต้องรับผิดชอบมาก คุมนโยบายมาก แบกรับมาก คุณผู้บริหารนะ ผมจะขาวหมดเลย มันมีความเครียดของมัน รับผิดชอบไง แต่โลกส่งเสริมกัน

นี่ปลาตาย ไปตามกระแสกิเลสค้นหาความทะยานอยาก ถ้าปลาเป็นขึ้นมาอยู่โคนไม้ก็มีความสุข อยู่ที่ไหนก็มีความสุข ถ้ามีความสุขแล้ว ชีวิตเราจะทุกข์จนเจ็บใจตรงไหนล่ะ? เพราะอะไร? เพราะสิ่งที่สำคัญที่สุดคือชีวิตใจ ยังมีชีวิตอยู่ ยังมีความรู้สึกอยู่ ยังหายใจอยู่ ยังรับรู้อยู่ สุขทุกข์รับรู้อยู่ ยังแสวงหาความดีอยู่ เห็นไหม ยังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ถ้ามีปัญญาใคร่ครวญอยู่ มันเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้

ถ้าเป็นพระอรหันต์นี่อริยทรัพย์จากภายใน ทรัพย์ที่ว่าเขาหากันอยู่ ที่ว่าเราทุกข์จนเจ็บใจ แต่ถ้าทรัพย์ภายในมันเกิดขึ้นมา เห็นไหม เทวดา อินทร์ พรหมยังไม่รู้เลย เทวดา อินทร์ พรหมทำไมมาฟังเทศน์ครูบาอาจารย์ ทำไมฟังเทศน์หลวงปู่มั่น ฟังเทศน์พระพุทธเจ้าล่ะ? ฟังเทศน์พระพุทธเจ้าเพราะอะไร? เพราะอริยสัจ ๔ มันเกิดมาจากใจ อริยสัจ ๔ นี่ทุกข์ สมุทัย นิโรธมรรค มันเป็นอย่างไร? วิธีการทำอย่างไร? แล้วมันกลั่นออกมาอย่างไร?

เลี้ยงปากเลี้ยงท้องก็เลี้ยงปากเลี้ยงท้องนะ ที่เราทำกันอยู่ นี่ข้อวัตรปฏิบัติ เห็นไหม ประเพณีของพระอริยเจ้า ชูดวงควัตถุนี้ แล้วเวลาทางโลกมองมันเป็นภาระไปหมดเลย อยู่สุขอยู่สบายก็ได้ ให้ออยู่สุขอยู่สบายมันมันง่าย มันง่ายมันก็เป็นทางออกของกิเลส มันง่าย ความสะดวกสบายนี่กิเลสมันชอบทั้งนั้นแหละ แล้วเราก็ก็น่าส่งเสริม นี่ปลาตายทั้งนั้นเลย ไปตามโลกอะไรสะดวกสบาย ดี ทำอะไรมันเป็นปัญหาไปหมดเลย ทำไมต้องมาขัดสน?

ขัดสนก็ขัดใจกิเลสไง ขัดสน ความขัดสน ความไม่พอใจของกิเลส นั่นแหละคือเราต่อสู้กับกิเลส นี่ประเพณีของพระอริยเจ้า ทั่วๆ ที่เราไม่มีคุณธรรมในหัวใจ แต่ถ้าเราถือประเพณี ถือเครื่องมือ ถือเครื่องมือข้อวัตรปฏิบัติเข้าไปหา ทวนกระแสเข้าไปเพื่อชำระกิเลส เราทำไม่เป็น แต่เราก็อาศัยเครื่องมือขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่วางธรรมวินัยไว้ ไว้ต่อสู้กับกิเลสของเราเอง ถ้าเราต่อสู้กับกิเลสของเราเอง นี่มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา ทั่วๆ ที่ทำไม่เป็นนี่แหละ

อย่างเด็กๆ มันเรียกร้องพ่อแม่ มันไม่ต้องการทำอะไรเลย แต่พ่อแม่ก็ต้องฝึกต้องสอนไป เด็กๆ มันจะไปรู้ประโยชน์อะไรขึ้นมา แต่พอโตขึ้นมาจะซึ่งใจพ่อแม่มาก ถ้าพ่อแม่คนไหนกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูมาด้วยอนอมรักทำให้ลูกขึ้นมา มันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา รับผิดชอบตัวเองได้ เด็กคนนั้นเป็นคนดี

นี่ก็เหมือนกัน เราจะทำเป็นหรือไม่เป็น ถ้าทำไม่เป็นทำไม่ได้ มันจะไม่เห็นคุณค่าอะไรเลย แต่ถ้าเป็นพ่อแม่เนี่ยะ ถ้าเห็นเด็กสุรุษสุร่าย เด็กที่มันไม่การประหยัคมัธยัสถ์ พ่อแม่จะรู้เลยว่าเด็กคนนี้โตขึ้นมาจะทุกข์ จะต้องหาเงินมาปิดรูรั่วของใจอีกมหาศาลเลย แต่ถ้าเด็กคนนั้นเราฝึกฝนขึ้นมา จนเขารู้จักประหยัคมัธยัสถ์ขึ้นมา

ความประหยัคมัธยัสถ์ คูสิหลวงปู่มั่นปะขุนไปทุกอย่าง ทุกอย่างนะ อยู่ในธรรมวินัย เพราะหลวงตาเล่าให้ฟังตลอด ท่านเป็นผู้ที่มีมัธยัสถ์มาก ทั้งๆ ที่ว่าเป็นหัวหน้านี่นะ ลากสักการะมหาศาล ใครๆ ก็อยากทำบุญกับหลวงปู่มั่น ทำไมท่านเจือจานหมู่คณะ แล้วตัวท่านเองใช้ประหยัคมัธยัสถ์ แล้วเขาบอกว่านี่ประหยัคมัธยัสถ์เป็นเรื่องของความลำบากลำบาก ประหยัคมัธยัสถ์มันเป็นเรื่องคุณธรรมในหัวใจต่างหากละ

มันมีคุณธรรมในหัวใจ มันมีความประหยัด มันรู้จักคุณค่า เห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็น... เห็นใหม่ ใจมีคุณค่า ใจมีประโยชน์ขึ้นมา ชีวิตนี้มีคุณค่า ใจมีคุณค่าขึ้นมา ใจเป็นธรรมขึ้นมา จะเห็นส่วนประกอบนี้เป็นคุณค่าหมดเลย ใจของเรามันรู้ ใจของเรามันต้องการสิ่งมันง่าย แล้วสิ่งใดที่จะมาตอบสนองก็ต้องหุหุหุ ต้องความเป็นไป นี่เทียมหน้าเทียมตาสังคม เทียมหน้าเทียมตาเขา เทียมหน้าเทียมตาคิเลสไม่ได้พูดเลย

ถ้าเทียมหน้าเทียมตาของธรรมนะ ประหยัคมัธยัสถ์ของเรา เรายังรักษาใจของเรา ชีวิตมันก็จะมีคุณค่าขึ้นมา ถ้าชีวิตมีคุณค่าจากภายในนะ ถ้าภายในมีคุณค่ามันจะเห็นคุณค่าไปหมดเลย ถ้าภายในไม่มีคุณค่า มันจะน้อยเนื้อต่ำใจนะ เราก็อำบาก เราก็อำบน นู่นก็ไม่สมควรปรารถนา นั่นก็ไม่สมดั่งใจ เราต่ำต้อยไปกับเขา

นี่มานะ ๕ สูงกว่าเขา สำคัญว่าสูงกว่าเขา สำคัญว่าเสมอเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขา ต่ำกว่าเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขา สำคัญว่าเสมอเขา สำคัญว่าสูงกว่าเขา ต่ำกว่าก็ต่ำกว่า สูงกว่าหรือเสมอกันมันก็เรื่องธรรมชาติ มันเรื่องของเวรเรื่องของกรรม เราสร้างของเรามาเป็นสภาวะแบบนี้ก็เป็นอย่างนี้ มันจะเป็นอะไรไป ก็มีชีวิตเหมือนกัน มีโอกาสเหมือนกัน มีลมหายใจเหมือนกัน ประพฤติปฏิบัติธรรมได้เหมือนกัน

ประพฤติกปฏิบัติธรรมนะ เพราะอะไร? เพราะนี่มันจะเป็นคุณค่าของชีวิตนะ นี่อาหารของใจ แล้วมันจะหล่อเลี้ยงใจ หล่อเลี้ยงใจแล้วพลิกแพลงใจให้ใจนี้สะอาดบริสุทธิ์ได้ แล้วถ้าใจสะอาดบริสุทธิ์ วิมุตติสุขไม่ใช่สุขโดยเวทนา สุขโดยขันธัง สุขโดยความพอใจ อามิส สุขด้วย

อามิสถึงเป็นความสุข มันเป็นสุขในขั้นแล้วสุขที่ไม่อาศัยขั้น สุขที่ไม่ต้องอาศัยอะไรเลย สุขที่มันสุขในตัวมันเองมันอยู่ที่ไหน? แล้วถ้ามันอยู่ขึ้นมาได้

นี่เรารู้กันไปนะว่ามันไม่มีสิ่งกระทบแล้วมันไม่มีความสุข เพราะมีสิ่งกระทบ มีความสุขไปถึงได้เป็นอนิจจัง เพราะมีสิ่งกระทบมีความสุขใจ มันถึงได้เป็นทุกข์ เพราะสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา แล้วเราหวังกัน สิ่งที่เราแปรปรวนตลอดเวลา เราต้องการสิ่งที่แปรปรวนตลอดเวลา เราไม่เคยเห็นสิ่งที่คงที่ สิ่งทีคงที่คืออกุศลธรรม สิ่งที่เป็นอกุศลธรรมเกิดจากหัวใจ หัวใจที่เรรวน แต่ถ้ามันถึงที่สุดนะ มันจะคงที่ของมัน ถ้าคงที่ของมัน สุขอันนี้เกิดมาจากหัวใจ

นี่ชีวิตมีคุณค่าอย่างไร? ชีวิตที่ไม่มีวิญญูณครอง เขายังต้องถนอมรักษาชีวิตของเขา เขายังพยายามทรงไว้ซึ่งชีวิตของเขา แล้วชีวิตของเรามีวิญญูณครอง วิญญูณคือธาตุรู้ ธาตุรู้คือพุทธะ พุทธะคือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานเป็นอวิชา ต้องทำลายพุทธะ ทำลายความรู้อันนี้ออกไป แล้วมันพ้นออกไปจากสิ่งที่เป็นอามิสทั้งหมด นี่อยู่ที่ไหน? อยู่ในหัวใจของเรา มีคุณค่าไหม? ถ้ามีคุณค่าขึ้นมา ฟังธรรมเป็นอย่างนี้ ฟังธรรมเพื่อมาเตือนคุณค่าของเรา

สิ่งที่อาศัยนี้ ไซ้ ลำบากลำบากทุกคน ลำบากลำบาก ต้องหา ต้องปากกัดตีนถีบ เพราะอะไร? เพราะสิ่งนี้มันเป็นเรื่องของกรรมเก่ากรรมใหม่ มันเป็นเรื่องของปัจจุบัน มันเป็นเรื่องของสภาวะกรรม เรื่องของสังคม เรื่องของความเป็นไป มันเป็นอย่างนี้ทั้งนั้นแหละ ขนาดนี้มันยังทุกข์เลย แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ไปนั่งอยู่คนเดียว ไปพยายามเอาใจของใจไว้ในอำนาจของตัว ไม่ให้คิด ไม่ให้ฟังชานออกไป ให้สงบตัวเข้ามา ให้สร้างพลังงานให้เป็นสมาธิขึ้นมา แล้วสมาธิขึ้นมาผ่อนออกไปวิปัสสนาทำลายตัวมันเอง สิ้นสุดกระบวนการของความสุขของเรา

สิ้นสุดกระบวนการนะ เวลาผลตอบแทนจากความทุกข์ ผลตอบแทนของความทุกข์คือความเพียร ความเข้มแข็ง ความเอาชนะตนเองเป็นความทุกข์ทั้งนั้นแหละ ขึ้นชื่อว่างานมันต้องลงทุนลงแรงทั้งนั้นแหละ แต่ลงทุนลงแรงเพื่อเรา กับลงทุนลงแรงเพื่อโลก เราต้องอยู่กับเขา เราแบกรับเขาไป นี่มันทำให้เราเจือจานไป แต่ถ้าเรานั่งอยู่คนเดียว เราสร้างพลังงานของเราคนเดียว บารมีส่วนตัว บารมีของเรา แล้วชำระกิเลสของเรา

นี่เห็นคุณค่าของชีวิตอย่างไร? พอเสร็จแล้ว ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนแล้ว เป็นที่พึ่งของหมู่คณะ เป็นที่พึ่งของโลกได้ เพราะอะไร? เพราะมันเข้าใจเรื่องโลกทั้งหมด วัฏฏะเป็นอย่างนี้ มันหมุน

ไปเป็นอย่างนี้ แล้วเราก็เป็นสวะตัวหนึ่ง สวะชิ้นหนึ่งในวัฏฏะ เวียนตายเวียนเกิด สวะไปตามวัฏฏะแล้วแต่กรรมมันพัดไป แล้วนี่ครูบาอาจารย์ที่มีความเห็นอย่างนี้ แล้วบอกว่าสวะนี้ถ้าทน กระแสเข้าไป สวะนี้ก็ถึงที่สุดได้ สวะนี้ถึงจะทำให้มีคุณธรรมขึ้นมาได้ ชีวิตเราจะเป็นสภาวะแบบนั้น

นี่จากการช่วยเหลือตัวเอง จากตัวเองนั่นแหละมันเป็นความสุขของตัวเอง แล้วจะเป็นความสุขของหมู่คณะ เอวัง